

Tänavuse sügise üle ei saanud just nuriseda

AIN KALLIS

Üks aastaag on jälle otsas. Sügiskuul võis rahulikult sügistöid teha, porikuul polnud pori, talvekuul ei ole paksu lund.

Foto: Sven Arbet

Esimene korralikum sügisraju saabus alles viimasel novembripäeval, kui Sõrve säär värises pea orkaani mõõtu (31,4 m/s) tuuleilide käes.

Suvi oli tänavu mäletatavasti jahe. Samas aga nagu eestlased ise: algul ei saa vedama, pärast ei saa pidama.

Kas kliima on muutunud?

Kliimaatiline sügis, aeg, kui ööpäeva keskmine õhutemperatuur langeb püsivalt alla 13°, saabus Eestisse keskeltläbi alles 21. septembril, kümme päeva hiljem kui mullu.

Ja ta peaks jääma meie ilmamällu soojana – Eesti kolme kuu keskmiseks temperatuuriks arvutati ilmateenistuses täpselt kaheksa kraadi, normist poolteist pügalat kõrgem näit. See jääb kuuendale kohale alates 1961. aastast, Tartu pikas aegreas (alates 1865. aastast) aga väga auväärsele 12. kohale!

September oli keskmisest ligi kahe kraadi võrra soojem, oktoober veidi jahedam. Seevastu oli eriti lämmi tänavune november, kui soojanormi ületati tervelt kolme ja poole kraadiga. Mitmes vaatlusjaamas pole poole sajandi jooksul nii sooja varem olnud, mõnel pool jõudis tänavune november esimese viie hulka.

Vahel küsivad noored: miks küll just seda kuud kutsutakse talvekuuks – pakasest pole ju lõhnagi?

Eesti rahvakalendris on juurdunud vanad kuude nimed, mis on uue kalendriga võrreldes 13päevases nihkes. Seega algas november ehk talvekuu mitte praegusel ajal, vaid hoopis 14. novembril uue kalendri järgi, langedes kokku kliimaatilise eeltalve algusega. Viimane algab koos esimese ajutise lumikatte moodustumisega ja esimeste külmailmadega, keskmiselt 16. novembril.

Esimesi talve märke võisime täheldada 7.–9. oktoobrini, kui mitmel pool registreeriti nõrka lumesadu. Novembri viimasel kolmandikul tuli aga paaritolline lumekord maha juba mitmeks päevaks. See muidugi ei jätnud kedagi külmaks. Eriti suusafanatte või siis hinnatundlikke seniorkodanikke. Esimesed ootasid, nagu ikka kannatamatult, millal saaks Tartu maratoniks kilometraaži koguma hakata, teised kartsid küttekulude kasvu.

Viimaste lootused ei ole kustunud, nagu endiselt näeme-tunneme, isegi jõulukuul.

Et viimastel aegadel on sügised tõesti soojad olnud, näitab tõsiasi, et Tartu andmerekas poolteise sajandi 15 soojema sügise loetelus tervelt kaheksa aasta number algab kahega! Viimati oli see aastaeg külm 2002. a.

Kliimaatiliselt on eriti põnev kuu november. Kui tunamullu oli see rekordiliselt soe, siis viimane kuu külmarekord pärineb just üsna hiljutisest ajast – 1993. aastast (Tartus –6,8°!). Pea kõikide teiste kuude kardetud tipptulemused jäävad juba sajandi kaugusele.

Mis veel märkimisväärselt oli? Muidugi tekitab paljudes ärevust maa kuivus. Alates 1961. aastast ei ole meil kuivemat oktoobrikuud (keskmine vaid 11 mm) ette tulnud. Ja seda juba teist sügist järgemööda. Keskmine sajusumma oli Eestis 138 mm (sügise norm 200 mm). Väike lohutus – mullu oli see näitaja veelgi kurvem, vaid 97 mm.

Taevased nähtused

Septembri algupäevil hoiatas ilmateenistus võimalike tornaadode eest. Ja ennäe – 6. kuupäeval Saaremaal Salmes ning kaks päeva hiljem Virumaal Sõmerus võiski tuulispaskasid tuuseldamas näha!

Taeva poole tasub vaadata ka pimedatel sügisöödel – nii septembris kui oktoobris vehklesid seal virmalised. Lõpetuseks üks jaapanlaste rahvatarkus: kui tittesid teha virmaliste ajal, tulevad arukad lapsed.